

Äratrükk:
Ajakirjast „Põllumees“ nr. 10 — 1931.

Kehra tangukaer

M. Pill

Kehra tangukaer.

n. piii.

Kaera tarvitatakse loomadele söödaks ja inimestele toiduks, viimajeks otstarbeks küll palju vähem kui esimeseks. Zuba ammust ajast tarvitajid rahvad kaera toiduks — ühed vähem, teised rohkem, kolmandad ainult näljaegadel. Säärانىs viimasel ajal on kaera toiduks tarvitamine tõusnud, mitte ükski teistes riikides, vaid nähtavasti ka meil. Selleks mõjub kaaja tema kõrge toitewäärtus, maitse ja kergesti seeditavus. Tarvitatakse ijeärانىs rohkesti laste ja haigete toitmisel.

Toiduks tarvitatakse kaera tangude, pressitud tangude (herfula), kaera-jahu, kooritud terade jne. näol. Et kaerast saada puhast, maitstvat, kergesti seeditavat toiduainet, selleks on tarvis jeda erilijelt ette valmistada. Muudu saadakse mittekestapuhstad ja fibedamaitjelised saadused, mis oma maitse ja muude omaduste poolest palju jätawad soowida. Kaerast heade toiduainete valmistamiseks on ehitatud erilised kaeraweskid. Sakjamaal oli seesuguseid weskeid enne jõda 36, jõja ajal tõujis nende arv 150 peale. Seal võib kuni 1.200.000 tonni kaera ümbertõõtada. Reis weskites puhastatakse kaer kõigist kõrwalainetest puhastamise ja sortimise masinate ning magneedi abil. Puhastatud kaera aurutatakse ja kuivatatakse. Kuivatatult festafoorimise kaer juuruje järele mitmesje sorti ja iga sort läheb eraldi festafoorimise masinasje. Restafoorimine on tähtsam ja raskem töö kaeraweskis. Sellest oleneb saaduste wäärtus. On kaerateralt fest ära, siis võib puhastatud kaera tuumast wõi iwast tangu, herfulat wõi jahu valmistada.

Neil tarvitatakse wiimastel aastatel rohkesti kaeraweski saadusi toiduks. Neid weetakse sisse wõrdlemisi suurel hulgal Ameerikast ja Sakjamaalt. Nagu statistika andmetest näha, on meil 1929. a. sisse weetud kaeratange ja herfulat kokku 2363 kwintaali 65.528 krooni wäärtujes. Et need summad wiimastel aastatel tõusnud ja et kaerasaaduste toitewäärtus ja kui arstimisewahend rohkem tuttawaks saab, siis tõuseb tarvitamine weel rohkem ja oleks aeg omamaal kaerasaadusi valmistama hakata.

Selleks on tarvis aga kohaht kaera. Et saada rohkesti ja wäärtuslikke saadusi, selleks peab kaer olema ühtlane, suureteraline, õhufese festaga ja muudu nõuetele wastaw. Peale kaswutingimuste oleneb tera juurus ja festa kehwas jordist. Kõdige raskema teraga ja wõrdlemisi õdige õhufese festaga kaera sort on üks kolmest 1926. aastal Kehra jordiarendusjaama poolt paljundada antud kaera sortest, mis wäljaarendatud Wobesde kaerast ja mida paljundamisele andmijel ristiti Tangukaeraks. Selle oma omaduste poolest niihästi inimtoiduks kui ka loomade söödaks wäärtusliku kaera jordi seeme jõuab tänawu esmakordjelt suuremal hulgal müügile ja sellepärast on paras aeg jelle jordi saamijeloo ja omadustega tutvustamijeks.

i 32398888

Kehra fordiarendusjaam

asutati Gestimaa Põllutöö Seltsi (suurpõllumeeste oma) poolt 1912. aastal Kehra mõisa, mis asub Kehra raudteejaama juures Harjumaal. Selle ja lisaks võetud naabruses asuva Paasiku mõisa maa on üsna tasane, juurem osast põllust on väheste huumusega, liinata kuni kruusajae savimullaga, vahelduva koostise ja sügavusega. Sademeid enamasti parajasti ühksikul aastaegadel.

Ühel ajal tarviliste ehituste täiendamise ja sisseseadete muretsemisega alustati fordiarendustööd taliviljadega 1912. aasta jügil ja suiviljadega 1913. a. kevadel. Sellel aastal alustati ka kaerafortidega võrdlustatseid ning valiti ühksikuid taimi. Tööd tehti Sakjamaalt kutsutud eriteadlaste juhatusel. Ilmasõda takistas tööd. Sakjamaalt päritolejad asjatundjad pidid lahkuma. Juhatajaid vahetati sage-dasti. Sõjaolud mõjusid takistavalt. Peale sõdade lõppu algas rahulik töö uuesti. Aga 1926. aasta kevadel määrati Kehra mõisa võõrandamisele. Sordiarendus-jaama ülalpidajal — Gestimaa Põllutööseltsil — polnud siis enam mingit huvi asu-tuse vastu ja viimane pidi oma tegewuse lõpetama. Et aga seal kogunenud arendus-materjali mitte lasta kaduma minna, omandas selle meie põllutöömõnisteerium ja andis kofuflepe alusel edasiarendamiseks Eesti Sordiparanduse Seltsi kätte. Wii-mase poolt töötas seal senini Jõgewa Sordikaswanduse osakond, kus esimehel aastal juhatajaks oli endine Kehra fordikaswanduse juhataja dipl. agr. R. Nassauer, aga wiimastel aastatel on koha peal tegelikult tööde juhiks tehnik J. üllõ.

Kaeraforti võrdlustatseid

alustati Kehras 1913. aastal. See töö kestis kuni 1917. aastani. Võrdlu-jes olnud sortide arv oli alul 4, pärast tõusis 17.

Järgnevas tabelis (nr. 1) toome andmed (saagid hektarilt qg.) nende kahe fordi üle, mis olnud algmaterjaliks Kehra poolt väljalastud kolmele kaerafortile, võrreldes neid kõikide sortide keskmiisega ja praegusel ajal meil mõõtjaks fordiks tarvitatud Kuldwihmaga.

Tab. nr. 1. Kaerafortide võrdlustatsete andmed Kehrast

Sordi nimi.	Terajaak Põhajaak 1000-tera kaal gr.		Kesta %		Kaswuaeg päem.	
	4 a. kesk.	4 a. kesk.	2 a. kesk.	2 a. kesk.	2 a. kesk.	2 a. kesk.
Uelzeni Kley	1424	3335	30,7	29,3	112	
Wobesde	1271	3015	32,9	29,1	110	
Kuldwihm	1293	2871	34,9	31,3	109	
Sortide kesk.	1207	3172	—	—	—	—

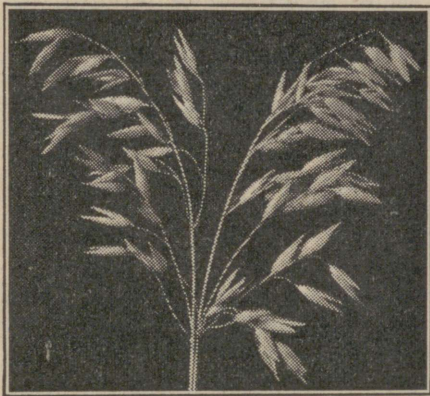
Ragu näeme, on sortide keskmiisest Uelzeni Kley kaer andnud märksa suu-remat tera- ja põhajaaki ja Wobesde on sortide keskmiisest terajaagi poolest ka natuke ees olnud; 1000-tera-kaal on neil mõlemil kergem kui Kuldwihmal, kesta protsent aga madalam.

Ühest Kley kaerast võdetud taimest on välja arendatud Kehra Saagirikas kaer ja kahest Wobesde kaerast võdetud taimest on arendatud kaks teist Kehra kaera sorti, ühest (liin nr. 8.) — Kehra Warane ja teisest (liin nr. 14.) — Kehra Tangukaer.

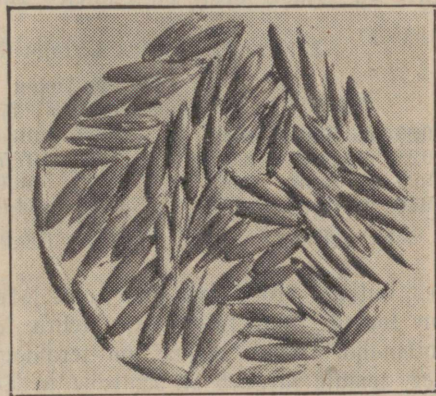
Wobesde kaer on oma nime saanud Sakjamaal Pommernis asuwa Wo-besde nimelisest mõisast, kuhu ta ilma nimeta 1845. aastal toodud ja kus teda paljundati ja hiljem parandati. Seda kaera sorti tuleb wiist lugeda kõige wanemaks Sakjamaa parandatud kaerafortiks. See sort olewat wõhendudlik, ko-hane kaswatamiseks keskmiistel ja kergedel muldadel. Wõrsud hästi. Tema iseläruiseks on, et pöörise astmed asetuwad üksteisest õige kaugel. Tera on Wobesdel kollakas-walge, väheste õhtega ja õhukeste kestaga.

Meie maale on selle jorði seemet mitmel korral jisse toodud. Wiimasel ajal on jeda forði paljundanud hra A. Sunnius Sabaja mõijas. Tema arwates on Wobesdel kõma kõrs, ilus, mitte warisev tera, kaswuaeg keskmise pikkusega. Olewat mulla juhtes wähenõudlik ja tänulik wäetusele.

Sordiarendustöö Kehras käis enne ja käib praegu alalise walikowiisi järele. Seletame jeda waliku wiisi Tangukaera arenduskäiguga. Arwatawasti 1920. wõi 1921. aastal on Wobesde kaera põllult walitud 17 taime. Neid walitud taime kutjutakse eliittaimedeks. Iga eliittaimele antakse oma number ja igaiht neist hinnatakse mõõtmise ning kaalumise teel kodus. Halwemad nende hulgast heidetakse wälja, ülejäänud paremaid paljundatakse järgmisel aastal. Iga eliittaima järeltulijaid lahuse hoides. Iga eliittaima paremad terad tipitakse 2,5 m. laiusse peenrale ritta, jättes ridade wahhe 20 fm. ja

Kehra Tangukaera pööris.

Kehra Tangukaera terad.

taimede wahhe reas 5 fm. Iga reas on siis 50 taime ja ridu saab iga eliittaima järeltulijast jelle järele, kuidas seemnetagawara lubab, kas üks, kaks wõi kolm. Sügisel ja talwe jookjul walitakse iga eliittaima järeltulijate, lühidalt iga liini hulgast uued eliittaimed, arwu poolest igast enamalt kaks, niüid wiis. Iga liini eliittaimedest järeljäänud taime teradest tipitakse 1000 tera neljale wõrdluslapile n. n. liinide hindamise katse jaoks. Sellest katsest ülejääw seeme külwatakse masinaga maha paljunduse otstarbeks. Nii talitatakse iga aasta: walitakse, hinnatakse, katsetatakse ja paljundatakse, kus juures hindamise ja katsete andmetel halwemad uute eliitide järeltulijad wälja heidetakse. Nii käib see arendustöö iga aasta edasi. Iga aasta antakse paljundusel olev seeme eliitseemne nime all kofkuleppe alusel riigimõisjate kätte paljundada ja sealt läheb uue kaera jorði seeme originaalseemne nime all müügile.

Kehra Tangukaera teraand. Wobesde kaerast wõetud liin nr. 14 ristitti juba 1926. aastal Tangukaeraks ja tema eliitseeme anti esmakordselt liinide hindamise katsete andmete põhjal uue jorðina jamal aastal riigimõisjatele paljundamiseks. Kuidas uus sort oma wõimeid, omadusi, wõrreldes teiste kaerapõistidega awaldab, selle kohta puudusid sel ajal weel andmed, — sortide

wõrdluskatsete puudusid. Näiid, alates 1926. aastast on mitmel pool, peaaesjalikult Kehras, Jõgewal ja Laimbioloogia katsejaamas Raadil, ja mõnel aastal ka Luunjas ning Waekiilas Kehra Tangukaer olnud wõrreldawate kaerasortide hulgas. Katsepõllu muld on: Jõgewal — liivafawine, Raadil — liivfami, Luunjas — jawikas, Waekiilas — jawikasliiwane. Katsemaale on enamasti igal pool antud kunstwäetist enamal wõi vähemal määral. Katsete on küllwatud: Kehras ja Raadil mai-kuu teisel poolel, Jõgewal — mai wiimastel päewadel. Et ruum ei luba pikemalt katsete korraldustöö juures peatuda, siis ajume saakide ja saagi wäärtuse hindamise andmete juure. Peatume esiti terasaakide juures. Mustame Kehras korraldatud katsetega. Kehras on Tangukaer neljas katses teiste sortidega wõrdluses olnud. Neist kaks katset 1928. aastal: iiks — kaera liinide ja teineford — kaera sortide wõrdluskatsetes. Saagiandmed on toodud järgnevas tabelis. (nr. 2). Igal fordil on esimeses tulbas saagid kilogrammides hektarilt, tei-

Tab. nr. 2. Kehra kaerasortide wõrdluskatsete andmed Kehrast

	K. Tangu		K. Saagirikas		K. Warane		Kuldwihma	
	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%
1928. a. liinide wõrdl.	2622	106,6	2533	102,8	2421	98,2	2460	100
1928. a. sortide wõrdl.	2297	107,7	2358	110,6	2276	106,7	2133	100
1929. a. liinide wõrdl.	1851	96,6	2073	108,1	2177	113,6	1917	100
1930. a. liinide wõrdl.	1347	84,0	1663	103,7	1570	97,9	1604	100
4 katse kesk.	2029	100,0	2157	106,3	2111	104,1	2029	100

ses tulbas protsentides meil mõõtjaks tarwitatud Kuldwihma saakest. Siin on toodud kõigi kolme uue Kehra kaera fordi saagiandmed wõrreldes Kuldwihmaga. Nagu näeme, on terasaagi poolest Kehra sortest Saagirikas kõige ees, temale järgneb K. Warane ja Tangukaer. 1928. aasta katsetes on Tangukaer Kuldwihmast teraanni poolest märkha parem, kahel wiimasel aastal, ijaaranis 1930. aastal aga märkha halvem. Sel aastal oli katsepõld ebahütlane ja pönd tegi warafult liiga.

Teraanni poolest umbes samasugune järjekord on Kehra sortel ka Jõgewa katsetes (wt. tab. nr. 3), mis korraldatud 1926. —1930. aastani.

Tab. nr. 3. Kehra kaerasortide wõrdlusandmed Jõgewalt.

	K. Tangu		K. Saagirikas		K. Warane		Kuldwihma	
	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%
1926. a.	3060	95,2	3221	100,2	3506	109,0	3216	100
1927. a.	1293	89,2	1536	105,9	1038	71,6	1450	100
1928. a.	2275	103,3	2194	99,6	2173	98,7	2202	100
1929. a.	3010	100,9	3098	103,8	2912	97,6	2984	100
1930. a.	2265	92,2	2173	88,4	2275	92,6	2457	100
5 a. kesk.	2381	96,7	2444	99,3	2381	96,7	2462	100

Jõgewa katsetes on Kehra sortidest Saagirikas teraanni poolest kõige parem. Temale järgnewad Tangu ja Warane. Wiee aasta keskuste järele on kõik kolm Kehra kaera sorti Kuldwihmast vähem terasaaki andnud. Saagirikkal on see wähe piisikene, wea piirides, teistel üle kolme protsendi.

Ka Raadi katsetes on, nagu tabelist (nr. 4) näha, wiee aasta keskuste järele Kehra fordid Kuldwihmast vähem terasaaki andnud. Paremaks Kehra

fortest kestmise teraanni poolest Raadil on osutunud R. Warane, kuna R. Saagirikkal miimase, j. o. 1930. aasta madal jaak, kestmise alla on wiinud. Warasele järgnevad Saagirikas ja Tangukaer.

Tab. nr. 4. Kehra kaerasortide võrdlusandmed Raadilt.

	R. Tangu		R. Saagirikas		R. Warane		Kuldwiim	
	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%
1926. a.	2290	100,9	2360	104,0	2625	115,6	2270	100
1927. a.	1200	86,9	1430	103,6	1285	93,1	1380	100
1928. a.	2225	98,9	2235	99,3	2210	98,2	2250	100
1929. a.	2280	85,7	2670	100,4	2530	95,1	2660	100
1930. a.	1980	87,0	1890	83,1	2070	91,0	2275	100
5 a. kestm.	1995	92,1	2117	97,7	2144	98,9	2167	100

Ühes Jõgewa kaera liinidega on Kehra fordinid ka mitmes teises kohas võrrelda olnud. Nii 1928. ja 1929. a. Luunjas ja Waekülas. Luunjas on teraanni poolest (vt. tab. nr. 5) Tangukaer kõige parem olnud. Lemale järgnevad Saagirikas ja Warane.

Tab. nr. 5. Kehra kaerasortide võrdlusandmed Luunjast ja Waekülalt.

	R. Tangu		R. Saagirikas		R. Warane		Kuldwiim	
	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%	fg. ha=lt	%
Luunjas:								
1928. a.	2385	104,4	2155	102,2	1924	93,6	2108	100
1929. a.	2335	94,0	2124	84,3	2066	81,9	2520	100
Waekülas:								
1928. a.	1876	124,2	1788	119,9	1904	127,7	1491	100
1929. a.	1451	109,0	1509	103,4	1451	99,4	1460	100

Kuna Luunjas kõik Kehra fordinid kestmiselt Kuldwiimast vähemat tera-
faaki on andnud, on Waekülas aga nad Kuldwiimast kõik suuremat tera-
faaki andnud.

Arvesse võttes kauemat aega kestnud Kehra, Jõgewa ja Raadi katseid, võib üldiselt öelda, et Tangukaer Kehra forteest kõige madalama teraanniga on ja et ta Kuldwiimast vähemat tera-
faaki annab.

Kehra Tangukaera põhuand.

Kuna ruum ei luba kõiki andmeid tuua, siis avaldame siin ainult eel-
pool nimetatud Kehra, Jõgewa ja Raadi katsete kestmised põhusaagid. Need
on toodud alljärgnevas tabelis (nr. 6) kilogrammides hektarilt ja protsen-
tes Kuldwiimha põhusaagist.

Tab. nr. 6. Kehra kaerasortide põhusaagi andmed.

	R. Tangu		R. Saagirikas		R. Warane		Kuldwiim	
	fg ha=lt	%	fg ha=lt	%	fg ha=lt	%	fg ha=lt	%
Kehra 4. a. katse kestm.	3594	103,9	3613	104,1	3203	91,9	3463	100
Jõgewa 4. a. katsete kestm.	3948	97,8	4256	105,4	3885	96,2	4037	100
Raadi 5. a. katsete kestm.	3581	117,1	3458	113,0	3462	113,2	3059	100

Neist andmeist näib, et Kehra kaera fordinid on kõik peale R. Warase
suurema põhuaanniga kui Kuldwiim ja Kehra Saagirikas seisab nende hulgas
põhuanni poolest esikohal, aga Tangukaer wahapeal.

R. Tangukaera 1000-tera kaal.

Saaginäärtuse hindamisel on 1000-tera kaalul suur tähtsus. Mida

raskem tera, seda parem; 1000-tera kaal on määratud kõigis fiin enne nimetatud katsetes ja andmed järgnevad fiin toodud tabelis (nr. 7).

Tab. nr. 7. Kehra kaerafortide 1000-tera kaalud.

	R. Tangu	R. Saagirikas	R. Warane	Ruldwihtm
Kehra katsed:				
1928. a. liin w.	41,5	33,8	35,3	32,1
1928. a. fert w.	41,2	33,2	36,9	31,4
1929. a. liin w.	44,5	39,6	42,1	31,4
1930. a. liin w.	44,9	35,9	38,5	33,4
4 a. katse keskm.	43,0	35,6	38,2	32,1
Jõgewa katsed:				
1926. a.	44,9	36,8	37,4	32,5
1927. a.	35,8	26,0	28,3	25,5
1928. a.	34,8	30,5	33,5	26,2
1929. a.	35,8	27,1	28,2	24,7
1930. a.	42,7	30,1	35,9	31,0
5. a. keskm.	38,8	30,1	32,7	28,0
Raadi katsed:				
1926. a.	46,2	35,0	33,2	33,9
1927. a.	30,3	24,4	25,7	23,1
1928. a.	26,8	22,3	30,3	22,3
1929. a.	41,4	26,1	37,8	31,5
4. a. keskm.	36,2	26,5	31,8	27,7
Luunja katsed:				
1928. a.	37,5	32,0	33,2	28,8
1929. a.	33,5	33,0	30,1	27,1
Waeüla katsed:				
1928. a.	38,0	33,2	31,5	28,6
1929. a.	32,7	29,8	27,7	28,3

Kõigi selles tabelis toodud 1000-tera kaalu andmeist on Kehra Tangukaeral see, maha arvatud üks ainus juhus, kus see ka ehk ekvitus võib olla, märksa kõrgem olnud, kui kõigil selles tabelis nimetatud sortidel. Ruldwihtma 1000-tera kaal on ligi 10 grammi kõrgem, kui Kehra Tangukaeral. Minul kasutada olevate Raadil asuva Taimibioloogia katsejaama ning Jõgewa sortikaswanduse andmeil pole senini Oestis võrdluses ega paljundusel olnud ühtegi teist kaera sorti, millel 1000-tera kaal nii kõrge oleks, kui Tangukaeral. Raadi andmeil on Tangukaera algfordil, Wobesdel 1925.—1928. a. 1000-tera kaal keskm. 28,6 grammi ja meil tuntud ja rohkesti kasvatatud kaer Wõidul Raadil samul aastail ainult 29,2 gr.

Peab tunnustama, et Kehra Tangukaeral on 1000-tera kaal õige suur ja see on omadus, mis selle sordi teiste hulgaft eraldab wõi wälja tõstab.

R. Tangukaera kesta protsent.

Wida õhem kest kaeral, seda parem, sest keстал pole seda wäärtust, mis ival wõi tuumal. Runa kõigi katsete jaakel kesta protsenti pole määratud, wähemalt pole mul neid kasutada, siis toome fiin ainult need katsed, kus kesta protsenti andmed olemas. (Wt. tab. nr. 8.)

Tab. nr. 8. Kehra kaerafortide kesta protsent.

	R. Tangu	R. Saagirikas	R. Warane	Ruldwihtm
Kehra katsed:				
1928. a. sort w.	22,8	25,6	24,8	25,7
1929. a. liin w.	27,0	26,3	25,3	27,4
1930. a. liin w.	22,1	24,0	22,0	22,0
3. a. keskm.	24,0	25,3	24,0	25,0

Jõgewa katsed:				
1926. a.	23,8	23,3	23,2	24,8
1927. a.	26,3	26,5	25,8	26,9
1928. a.	26,3	28,6	26,8	28,4
1929. a.	28,3	29,8	28,4	30,2
1930. a.	23,5	23,8	23,3	23,6
5 a. keskm.	25,6	26,4	25,5	26,8
Raadi katsed (välisteradel):				
1926. a.	24,9	25,3	25,1	25,4
1927. a.	30,0	31,3	30,9	31,8
1928. a.	29,4	30,2	27,8	30,7
3 a. keskm.	28,1	28,9	27,9	29,3
Luunja katsed:				
1928. a.	23,3	34,4	23,9	25,6
1929. a.	26,0	25,7	29,0	27,7
Wæküla katsed:				
1928. a.	24,2	28,6	27,0	29,2
1929. a.	25,4	26,0	26,8	26,0

Kehra sortidest kuuluvad Tangu- ja Warane kaer õhemakestalistele kaerastide hulka. Kuna R. Saagirikkal kesta protsent umbes samasugune kui Kuldwiimal, on see aga Tangu- ja Warasel kaeral umbes 1 protsent Kuldwihma kesta-protsendist madalam. R. Tangu- ja R. Warase kaera algjordi Wobesdel on Raadil kesta-protsent 3 a. keskmise järele 30,6%, kuna samal ajal oli R. Tangukaeral see 28,1% ja R. Warasel — 27,9%. Ewalõhi Wõidul on samal ajal 30,8% ja meil ennemalt õhemakestalisteks loetud Lochowi kollasei — 29,2%. Lisaks Kehra Tangukaera raskele 1000-tera kaalule tuleb jellel jordil heaks omaduseks lugeda tema sõrdlemisi õige madalat kesta-protsenti.

R. Tangukaera seisukindlus.

Mitte ühinda saagi juurus, ega tema väärtus pole hea jordi juures tähtis, waid ka kindlustus, et see juur kõrgewäärtuslik saak iga aasta on kindlustatud, et ta ei lamandu, et temale haigused liiga ei tee, et ta kaswuaeg kaswukohale paras oleks. Seisukindluse hindamise andmeid on olemas ainult Jõgewalt 4 aasta kohta. Seisukindlust on hinnatud wiiepallilise kawa järele, kus 5 — head ja 1 wiletsat tähendab. Hindamise andmed järgnevad siin. (Wt. tab. nr. 9.)

Tab. nr. 9. Kehra kaerastide seisukindlus.

	R. Tangu	R. Saagirikas	R. Warane	Kuldwiim.
1926. aastal	5—	5—	5—	5—
1927. "	4—	4—	3	3
1929. "	4—	4—	4—	4—
1930. "	5—	4	4	5—

Seisukindlus on Kehra Tangukaeral, nagu neist andmeist näha, kaunis hea, natuke parem kui teistel Kehra kaera sortel ja Kuldwiimal.

Kehra Tangukaera haigustele wastupanu.

Suurimaks kaera waenlasteks loetakse roostehaigust lehel ja kõrrel. Üks sort on neile haigustele rohkem wastupanewam kui teine. Kehra kaera sorte on roostehaigustele wastupanu poolest hinnatud Jõgewal neljal aastal (wt. tab. nr. 10). Hindamist on toimetatud ka 5-pallilise kawa järele, kus 1 tähendab, et haigus esineb õige wähesel määral, aga 5 tähendab, et haigust on õige palju.

Tab. nr. 10. Kehra kaerasortide roostele vastupanu hindamise andmed.

	R. Tangu fõrre lehe	R. Saagirikas fõrre lehe	R. Warane fõrre lehe	Ruldwiim. fõrre lehe
1926. a.	1	2=	1 2	1 3
1928. a.	3	5	4= 5	4= 5
1929. a.	2+	4	3 4	3 4+
1930. a.	2	—	2= —	2 —

Selle hinnangu järele näib Kehra Tangukaer roostele, iseäranis kõrre-roostele natuke rohkem vastupidavam olewat kui teised Kehra kaera sortid ja ka Ruldwiim.

R. Tangukaera kaswuaja pikkus.

Paras kaswuaja pikkus on kaeral tarwilik, et kindlustada suure ja wäärtusliku saagi saamist. Kaswuaja pikkus on arwatud külvipäewast kuni küpsusepäewani. Kuigi küpsusepäewa määramine pole küllalt täpne ja mõnikord pöud mõi külm kõik sortid lorruga küpsetab, siiski mõib aastate jooksul sortidel kaswuaja pikkuse poolest tuntawaid wahesid tähele panna. Doome siin sortide kaswuaja päewades (wt. tab. nr. 11) kolme aasta kohta Jõgewa katsetest.

Tab nr. 11. Kehra kaerasortide kaswuaja pikkus.

	R. Tangu	R. Saagirikas	R. Warane	Ruldwiim.
1926. aastal	95	94	93	93
1929. "	112	113	112	101
1930. "	97	96	95	93
3 a. keskm.	101	101	100	96

Kõigil Kehra kaera sortel on, nagu näeme, kaswuaeg pikem kui Ruldwiimil. Kõige lühem kaswuaeg neist näib olewat Warasel, millest ka ta nimi pärit. R. Saagirikkal ja R. Tangukaeral on kaswuaeg umbes ühepikune, umbes 5 päewa wõrra pikem kui Ruldwiimil.

Rõkkuwõte.

Kehra Tangukaer, mis Kehra jordiarendusjaamas, praeguses Jõgewa jordikaswanduse Kehra filiaalis alalise üffitwalitu abil Wobesde kaerast wälja arendatud ja tänawu esmakordselt suuremal arwul müügile läheb, kuulub teraanni poolest keskmiste ja põhuanni poolest paremate kaerasortide hulka. 1000-tera kaal on tal suurem ja kasta-protsent madalam kui ühelgi teisel meil kaswatufel olewal kaerasordil. Seisukindlus kaunis hea, roostele vastupanu natuke parem kui teistel sortel, kaswuaeg umbes wiie päewa wõrra pikem kui Ruldwiimil.

Wõrrelbes teiste Kehra kaerasortidega, on Tangukaeral kõige wäiksem tera-and, wahepealne põhuand, kõige raskem ja ühes Warasega õhemakes-taga tera. Seisukindlus ja roostele vastupanu natuke parem kui teistel Kehra sortel, kaswuaeg sama pikk kui Saagirikkal, natuke pikem kui Warasel.

Põõrife astmed asuwad nagu algjõrdilgi kaunis kaugel. Tera on suur, natuke kollakas-walge mõi walge. Oma nime, Tangukaer on ta saanud suurest raskest õhukese kestaga terast, mis eelistab jeda kaera tangude wal-mistamiseks. Oma tera wäärtuse poolest on ta kõlbulik niihästi inimese-toiduks kui ka loomadale jõddaks tarwitamiseks.

JÕGEVA SORDIKASVANDUSE TOIMETISED.

- Nr. 1 Jaan Mets. Tähtsamate heinataimed^e liigid, nende sordid ja seeme. Tartus, 1925.
- .. 2. M. Pill. Mõnest meie tähtsamast Ameerikas kasvatatavast loomatoidu taimest. Tartus, 1925.
- .. 3. Jul. Aamisepp. Kartul loomatoiduna. Tartus, 1926.
- .. 4. Jul. Aamisepp. Paremad kartuli sordid. Tallinnas, 1926.
- .. 5. M. Pill. Meie tähtsamad teravilja sordid. Tallinnas, 1926.
- .. 6. Jul. Aamisepp. Paremata loomatoidu juurikate sordid. Tallinnas, 1926.
- .. 7. M. Pill. Heteroosisest ehk esimese põlve vördja jõust ja selle tähtsusest tegelikus taimekasvatuses. Tartus, 1926.
- .. 8. M. Pill. Sangaste rukis tema 50 aasta juubeli puhul. Tallinnas, 1926.
- .. 9. Jaan Mets. Heinaseemne külvist ja heinaseemne segudest tänavuse külvi jaoks. Narvas, 1926.
- .. 10. Jaan Mets. Ristikheina sordikiisimus Eestis tänavuse aasta kogemustel. Tartus, 1926.
- .. 11. Jul. Aamisepp. Seemnekartuli idanemise mõju saagi pääle. Tallinnas, 1928.
- .. 12. Jaan Mets. Heintaimed. Tartus, 1928.
- .. 13. Jaan Mets. Heinakasvatuse tähtsus, ülesanded ja viisid. Tartus 1928.
- .. 14. M. Pill. Kehra Saagirikas. Uus parandatud kaerasort. Tartus, 1929.
- .. 15. M. Pill. Suinisu sortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1922.—1928. a. Tartus, 1929.
- .. 16. Jul. Aamisepp. Põldherne kasvatamine. 1929.
- .. 17. Jaan Mets. Kõrshaina seemnekasvat. tähtsusest ja võimalustest meil. 1929.
- .. 18. Jõgeva sordikasvanduse katsepõldude juht 1929. a. Tartus.
- .. 19. M. Pill. Sangaste rukis Põhja-Eestis. Tallinnas, 1929.
- .. 20. Jaan Mets. Karjakolid. 1929.
- .. 21. Jaan Mets. Edusamme meie heinaseemne-kasvatuses. Tartus, 1930.
- .. 22. Jul. Aamisepp. Seemnekartulite lõikamine ja poolitamine. Tallinnas, 1930.
- .. 23. M. Pill. Wäärsamme meie teravilja-seemnekasvatuses. Tartus, 1930.
- .. 24. M. Pill. Kehra Varane kaer. Tartus, 1930.
- .. 25. Jaan Mets. Kõrshaina seemnekasvatus on näidanud oma edukust. 1930.
- .. 26. M. Pill. Eesti nisu meie esimese nisu-näituse andmetel. Tartus, 1930.
- .. 27. Jul. Aamisepp. Kuidas tõsta kartulikasvatuse tulukust. 1930.
- .. 28. Jaan Mets. Vigadest ja raskustest heinaväljade asutamisel. 1930.
- .. 29. M. Pill. Lapp- ja reaskatse. Katsed sortide võrdluskatse meetodikast. 1930.
- .. 30. Jaan Mets. Ristikheina vähi erakordne leving möödunud sügisel ja mis selle kordumise vastu ette võtta, 1930.
- .. 31. M. Pill. Meie tähtsamad tõuvilja sordid. 1930.
- .. 32. M. Pill. Jõgeva Roostekindlam kaer. 1930.
- .. 33. Jul. Aamisepp. Soo- ja mineraalmaal kasvanud kartuli saagi ja selle väärtuse võrdlev hinne. 1930.
- .. 34. M. Pill. Kaerasortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1923.—1929. 1930.
- .. 35. M. Pill. Meie kohasemad talivilja sordid. 1930.
- .. 36. M. Pill. Eesti odrahinnang õlletööstuse seisukohalt. 1931.
- .. 37. Jul. Aamisepp. Varase kartuli kasvatamine. 1931.
- .. 38. M. Pill. Kahe- ja neljatahuliste odrasortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1923.—1930. 1931.
- .. 39. M. Pill. Meie nisukasvatuse tulevikust, puudustest ja parandamisest. 1931.
- .. 40. Jul. Aamisepp. Kartoffelbau in Eesti. 1931.
- .. 41. Jaan Mets. Grünlandwirtschaft in Eesti. 1931.
- .. 42. M. Pill. Die Pflanzenzüchtung in Eesti. 1931.
- .. 43. Jul. Aamisepp. Die Methodik des Feldversuches mit Kartoffeln. 1931.
- .. 44. M. Pill. Kehra Tangukaer. 1931.